

نخ ریزی در شهرستان نایین

پیشتر نخ‌های مورد استفاده در منطقه نایین بصورت طبیعی و بدست اهالی خانواده فراوری می‌شده است. هر نوع بسته به مورد مصرف، خواص و ویژگی‌های منحصر به فردی دارد. همچنین برخی چندین کاربرد دارند که در پی خواهد آمد. در اینجا برخی واژه‌ها با گویش نایینی بکار برده شده است.

عموما 6 نوع آن‌ها معروف بوده است:

- 1- نخ‌های پنبه‌ای یا چُلّه‌ای. (چُلّه: پنبه)
 - 2- نخ می چُلّه (ترکیب خاصی از چُلّه و موی بز)
 - 3- نخ کیرک (کُرک) بدست آمده از موی شتر و بز
 - 4- نخ پشمی
 - 5- نخ آرامی
 - 6- نخ لیف، حاصل از الیاف خرما
- نخ‌های متفرقه دیگری مثل نخ بنام میم نایی (نخ موم اندود شده) برای کفشگری یا نخ حاصل از پوست گوسفند برای درست کردن غربال جهت کار کشاورزی یا نخ حاصل از روده گوسفند برای کمان حلاجان در منطقه بوده است که کاربرد مخصوص ولی کم داشته و عمومیت نداشته؛ لذا در حد نام بردن از آنها می‌گذریم.
- نخ‌های پنبه‌ای با تابانیدن الیاف ظریف پنبه با چرخ‌های دستی کوچک (چَر) و در اوایل قرن جاری همراه با رونق گرفتن قالی بافی با کمک چرخ‌های کارگاهی بزرگ دستی تولید می‌گردید.
- این تولیدات کاربردهایی از قبیل: چله قالی، گلیم بافی، خورجین بافی، طناب و انواع ظریف آن برای پوشاک، پارچه و... داشته است.
- نخ مخلوط چُلّه (پنبه) و موی بُز: این نوع نخ کاربری زیادی داشته است. یکی از دلایل آن محکم بودن به سبب استفاده از موی بز و تا حدی نرم بودن به خاطر استفاده از پنبه و فراوانی پنبه در نایین قدیم و روستاهای همجوار آن است.

چند کاربری عمده آن عبارت است از:

بافتن گلیم به عنوان فرش و زیر انداز، وال (برای آرد و گندم)،
تاچه وال (کوچکتر از وال برای آرد)، شالی یا شالَکی که طرفه‌هایی
بزرگ مثل گونی برای حمل کاه و پوکه خالی شده و ش پنبه (کلوزه
خالی) برای خوراک دام، خورجین و روکش پالان الاغ نیز از این نمونه
است.

- نخ میچله با ابزار دستی با نام محلی پیلی و عمدتاً بوسیله مردان
انجام می‌شد.

به کار بافتن پارچه شالکی و وال و... لبافی می‌گفتند. دار آن
تقریباً مثل قالی و افقی روی زمین بوسیله میخ طویله محکم می‌شد.
شانه لبافی هم مثل شانه یا دفتین قالی با دندانه‌های درشت‌تر بود.
تار و پود آن از نخ میچله بود.

کُرک شتر یا بز نرم و برای لباس زمستانی مثل عبای زمستانی،
بلوز، کلاه، دستکش، شال کمر، جوراب و پاتُوه استفاده می‌شده است.

پاتُوه قطعه بافته شده مثل شال که در انتها دو بند داشت و دور
مچ پا تا نزدیکی زیر زانو پیچیده می‌شد. خصوصاً در فصل زمستان و در
اصل، کار ساقه گیوه را انجام می‌داد و از خار و خس هم به دلیل
فشرده بودن محافظت می‌کرد.

- پشم تابیده کارایی نخ کرکی را داشته، بعلاوه این که در قالی
بافی استفاده زیادی داشت و کارگاه‌های رنگرزی آن هم در نایین و
حومه زیاد بود.

- نخ‌هایی از جنس موی خالص بز به نخ ازامی معروف بوده بسیار محکم
و زُمُخت با درصد اندکی کرک برای راحت تاب دادن

- عمده کاربری آن در بافتن چادر گله با اندازه‌های مختلف برای
روکش آغل گوسفند یا نشیمن گله داران و یا ساربانان بود. به روش
لبافی تخته تخته پارچه آن درست می‌شد و کنار هم دوخته و به چادر
تبدیل می‌شد. در مقابل نفوذ آب مقاوم و با تابش آفتاب در زمستان
زیر آن گرم بود و مقاومت فوق العاده در مقابل فشار باد و طوفان
داشت. از آن طناب برای بستن بار و کارهای دیگر نیز استفاده می‌شد.

یک نوع نخ بسیار کلفت و زُمُخت از الیاف خرما درست می‌شد و با به
هم تابیدن آن طناب سازی یا سازو (sazi) درست می‌کردند که برای

بستن بار چهار پایان و کار در روی چرخ چاه برای لایروبی قنات و
کندن چاه کاربرد داشت. البته الیاف آن از سمت خور و جندق تهیه
می‌گردید که مواد اصلی آن همان الیاف خرما می‌بود.

محمدرضا بلادیون

منبع : نایین پژوه